בשלמא אינהו מיפרשי אלא אבהתייהו מנלן כדעולא דאמר עולא כל מקום ששמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא שמו ולא שם אביו בידוע שהוא נביא ולא בן נביא שמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא (ו) מאותה העיר שמו ולא שם עירו בידוע שהוא מירושלים במתניתא תנא כל שמעשיו (ז) ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מהן לשבח כגון [1]דבר ה' אשר היה אל צפניה בן כושי בן גדליה בידוע שהוא צדיק בן צדיק וכל שפרט לך הכתוב באחד מהן לגנאי כגון [2]ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע בידוע שהוא רשע בן רשע (ח) אמר רב נחמן מלאכי זה מרדכי ולמה נקרא שמו מלאכי שהיה משנה למלך מיתיבי ברוך בן נריה ושריה בן [א] מעשיה ודניאל ומרדכי בלשן וחגי זכריה ומלאכי כולן נתנבאו בשנת שתים לדריוש תיובתא תניא אמר רבי יהושע בן קרחה מלאכי זה עזרא וחכ"א מלאכי שמו אמר רב (ט) נחמן מסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא דכתיב בנביאות מלאכי [3]בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ומאן אפריש נשים נכריות עזרא דכתיב [4]ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר עזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות תנו רבנן ארבע נשים יפיפיות היו בעולם שרה (י) (ואביגיל רחב) ואסתר ולמאן דאמר (יא) אסתר ירקרוקת היתה מפיק אסתר ומעייל ושתי תנו רבנן רחב בשמה זינתה יעל בקולה אביגיל בזכירתה מיכל בת שאול בראייתה (יב) אמר רבי יצחק (יג) כל האומר רחב רחב מיד ניקרי א"ל רב נחמן אנא אמינא רחב רחב ולא איכפת לי אמר ליה כי קאמינא ביודעה ובמכירה [5]ומרדכי ידע את כל אשר נעשה מאי אמר רב אמר גבה (יד) המן מאחשורוש ושמואל אמר גבר מלכא עילאה ממלכא תתאה [6]ותתחלחל המלכה מאי (טו) ותתחלחל אמר רב שפירסה נדה ור' ירמיה אמר שהוצרכה לנקביה [7]ותקרא אסתר להתך (טז) אמר רב התך זה דניאל ולמה נקרא שמו התך שהתכהו מגדולתו ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו לדעת מה זה ועל מה זה אמר רבי יצחק שלחה לו שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה דכתיב בהן [8]מזה ומזה הם כתובים [9]ויגידו למרדכי את דברי אסתר (יז) ואילו איהו לא אזל לגביה מכאן (יח) שאין משיבין על הקלקלה [10]לך כנוס את כל היהודים וגו' עד אשר לא כדת אמר רבי אבא שלא כדת (יט) היה שבכל יום ויום עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון וכאשר אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך [11]ויעבור מרדכי אמר רב שהעביר יום ראשון של פסח בתענית ושמואל אמר דעבר (כ) [12]ערקומא דמיא השלישי ותלבש אסתר מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא (כא) מלמד שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתיב התם [13]ורוח לבשה את עמשי ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא לעולם (כב) אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה בהן ואלו הן דוד ודניאל דוד דברכיה ארונה דכתיב [14]ויאמר ארונה אל המלך (כג) וגו' דניאל דברכיה דריוש דכתיב [15]אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישיזבינך ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא (כד) אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה [16]הנה הוא לך כסות עינים ונתקיים בזרעה [17]ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם שופת קדרה ואח"כ נותן לתוכה מים אבל הקב"ה נותן מים ואחר כך שופת הקדרה לקיים מה שנאמר [18]לקול תתו המון מים בשמים ואמר ר"א אמר רבי חנינא (כה) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר [19]ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ואמר ר"א אמר רבי חנינא צדיק אבד לדורו אבד משל לאדם שאבדה לו מרגלית כל מקום שהיא מרגלית שמה לא אבדה אלא לבעלה [20]וכל זה איננו שוה לי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה אינו שוה לי (כו) כדרב חסדא דאמר רב חסדא זה בא בפרוזבולי וזה בא בפרוזבוטי

ארבע נשים יפיפיות היו בעולם. קשה אמאי לא חשיב חוה להא אמרינן בפ' חזקת הבתים (ב"מ דף נח.) שרה לפני חוה כקוף בפני אדם ויש לומר דלא חשיב אלא אותן הגולדות מאשה: **בשם** שאבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך. וא"ת אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת להחזירה י"ל לפי שכל מעשה הגט הוא ע"פ עדים והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות (ל): **ביום** השלישי. בזכות תורה נביאים וכתובים א"נ כהנים לוים וישראלים אי נמי משה ואהרן ומריס אי נמי שלישי דמתן תורה: זה

(א) [בע"י אימא אמר רב מלאכי וכו'], ב) [גי' ע"י אמר רב נחמן בר יצחק], ג) [ע"ל רחב ואביגיל], ד) [בעיל יג.], ה) תענית ה:, ו) נדה עח. סוטה כ:, ז) ב"ב ד., ח) ע"ז י:, ט) [עי' פרש"י לקמן מח: ד"ה עורקמא], י) [בעיל יד:], כ) ברכות ז., ל) לקמן מח. ב"ק לג. ע"ש, מ) תוס' פ"ו מ"ו [נדה יט: חולין קד:], נ) [בסוף. רש"ש], ס) [דניאל ה], ע) נתלה המן בערב ר"ל בערב אחר יום שמה עמר וע"ל נח. ברש"י ד"ה הלכות קמיעה וד"ה לתעניתו, פ) [ויקרא כו], צ) [ועי' תוס' סנהדרין עד: סד"ה והא],

גליון הש"ס

גמ' ששמו ושם אביו. עי' ב"ב דף טו ע"ב תוס' ד"ה בלעם ובמהר"ש אילתם במ"א סס: **שם** כל האומר רחב. עיין סנהדרין מה ע"א תד"ה אלא: **שם** ואילו איהו לא אזיל לגביה. עי' ב"ב דף ד ע"א תוס' ד"ה שכל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בידוע שהוא **נביא** מאותה העיר: (ב) שם כל שמעשיו סתומין ומעשה אבותיו וכו' בן צדיק וכל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב: (ג) שם גבה לבו של המן מאחשורוש: (ד) שם אמר ר' אבא אלא כדת כל יום ויום שבכל יום ויום בחוקם ומכשיו ברצון כל"ל: (ה) שם ויאמר אחרונה אל המלך ה' אלהיך ירצך וגו': (ו) שם כל זה איננו שוה לי וכי משום דרואה מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שוה לי אלא כדרב חסדא דאמר: (ז) רש"י ד"ה בשלמא אינהו ירמיה ומגמאל ברוך ושריה מיפרשי בנבואה חנמאל דכתיב ויבא אלי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעשיה. ג"ל מחסיה:

מוסף רש"י

אסתר ירקרוקת היתה. בהסכה זו (לעיל יג.). עורקמא דמיא. שלולית של מים מכוסים (לקמן כח:).

רבינו חננאל

כל ששמו ושם אביו בנבואה, בידוע שהוא נביא בן נביא. וכן כל ששמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא [נביא מאותה העיר, שמו ולא שם עירו בידוע שהוא] מירושלים.

וכן כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט הכתוב באחד מהן, אם לשבח כולן צדיקים ואם לגנאי כולן רשעים. אמר **רב** מלאכי זה מרדכי. ר' יהושע בן קרחה אומר מלאכי זה עזרא. ומסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא. **ויגידו למרדכי**, ואילו איהו לא אזל, מיכן שאין משיבין על הקלקלה. [**ויעבור מרדכי** אמר רב וכו'] ושמואל אמר דעבר עורקמא דמיא. **כל** האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. **צדיק אבד** לדורו אבד, משל כו'. **בולי**

תורה אור השלם

1. דְּבַר יְיָ אֲשֶׁר הָיָה אֶל צְפַנְיָה בֶן כּוּשִׁי בֶן גְּדַלְיָה בֶן אֲמַרְיָה בֶן חִזְקִיָּה בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה: צפניה א א
2. וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה בֶן אֱלִישָׁמָע מִזֶּרַע הַמְّלוּכָה וְרַבֵּי הַמֶּלֶךְ וַעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים אִתּוֹ אֶל גְּדַלְיָהוּ בֶן אֲחִיקָם הַמִּצְפָּתָה וַיֹּאכְלוּ שָׁם לֶחֶם יַחְדָּו בַּמִּצְפָּה: ירמיהו מא א
3. בָּגְדָה יְהוּדָה וְתוֹעֵבָה נֶעֱשְׂתָה בְיִשְׂרָאֵל וּבִירוּשָׁלִָם כִּי חִלֵּל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יְיָ אֲשֶׁר אָהֵב וּבְעַל בַּת אֵל נֵכָר: מלאכי ב יא
4. וַיַּעַן שְׁכַנְיָה בֶן יְחִיאֵל מִבְּנֵי עֵילָם וַיֹּאמֶר לְעֶזְרָא אֲנַחְנוּ מָעַלְנוּ בֵּאלֹהֵינוּ וַנּוֹשֵׁב נָשִׁים נָכְרִיּוֹת מֵעַמֵּי הָאָרֶץ וְעַתָּה יֵשׁ מִקְוֶה לְיִשְׂרָאֵל עַל זֹאת: עזרא י ב
5. וּמָרְדֳּכַי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וַיִּקְרַע מָרְדֳּכַי אֶת בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ שַׂק וָאֵפֶר וַיֵּצֵא בְתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק זְעָקָה גְדֹלָה וּמָרָה: אסתר ד א
6. וְתַבּוֹאנָה נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר וְסָרִיסֶיהָ וַיַּגִּידוּ לָהּ וַתִּתְחַלְחֵל הַמַّלְכָּה מְאֹד וַתְּשַׁלַּח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת מָרְדֳּכַי וּלְהָסִיר שַׂקּוֹ מֵעָלָיו וְלֹא קִבֵּל: אסתר ד ד
7. וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לְהַתָךְ מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הֶעֱמִיד לְפָנֶיהָ וַתְּצַוֵּהוּ עַל מָרְדֳּכַי לְדַעַת מִזֶּה וְעַל מָה זֶּה: אסתר ד ה
8. וַיָּפֶן וַיֵּרֶד מִשֶּׁה מִן הָהָר וּשְׁנֵי לוּחֹת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לוּחֹת כְּתֻבִים מִשְּׁנֵי עִבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתֻבִים: שמות לב טו
9. וַיַּגִּידוּ לְמָרְדֳּכַי אֶת דִּבְרֵי אֶסְתֵּר: אסתר ד יב
10. לֵךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשַׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאַל תֹּאכְלוּ וְאַל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וְיוֹם גַּם אֲנִי וְנַעֲרֹתַי אָצוּם כֵּן וּבְכֵן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כַדָּת וְכַאֲשֶׁר אָבַדְתִּי אָבָדְתִּי: אסתר ד טז
11. וַיַּעֲבֹר מָרְדֳּכַי וַיַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר צִוַּתָה עָלָיו אֶסְתֵּר: אסתר ד יז
12. וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַּלְכוּת נֹכַח פֶּתַח הַבָּיִת: אסתר ה א
13. וְרוּחַ לָבְשָׁה אֶת עֲמָשַׂי רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁים לְךָ דָוִיד וְעִמְּךָ בֶן יִשַׁי שָׁלוֹם שָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם לְעֹזְרֶךָ כִּי עֶזְרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבְּלֵם דָּוִיד וַיִּתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד: דברי הימים א יב יט
14. הַכֹּל נָתָן אַרְוָנָה הַמֶּלֶךְ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אַרְוָנָה אֶל הַמֶּלֶךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִרְצָךְ: שמואל ב כד כג
15. בַּאדַיִן מַלְכָּא אָמַר וְהַיְתִיו לְדָנִיֵּאל וּרְמוֹ לְגֻבָּא דִּי אַרְיָוְתָא עָנֵה מַלְכָּא וְאָמַר לְדָנִיֵּאל אֱלָהָךְ דִּי אַנְתְּ פָּלַח לֵהּ בְּתְדִירָא הוּא יְשֵׁיזְבִנָּךְ: דניאל ו יז
16. וּלְשָׂרָה כִּכְלוֹת אָשֵׁר צוֹתָה עָלָיו אֶסְתֵּר: אסתר ד יז
17. וַיְהִי כִּי זָקַן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאֹת וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּנִי: בראשית כז א
18. לְקוֹל תִּתּוֹ הָמוֹן מַיִם בַּשָּׁמַיִם וַיַּעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְּצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה וַיּוֹצֵא רוּחַ מֵאֹצְרֹתָיו: ירמיהו י יג
19. וַיּוּדַע הַדָּבָר לְמָרְדֳּכָי וַיַּגֵּד לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדֳּכָי: אסתר ב כב
20. וְכָל זֶה אֵינֶנּוּ שׁוֶה לִי בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי יֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: אסתר ה יג